

Csepregi Márta
Budapest

Az osztják TAHI 'hely' szó helye a mondatban♦

0. Bevezetés

Gert Sauer klasszikussá vált monográfiájában, a *Die Nominalbildung im Ostjakischen* (Névszóképzés az osztjákban, Berlin 1967.) című könyvében van egy fejezet, melynek a címe: *Nachgestellte Nomina mit wortbildendem Charakter*, azaz Képző jellegű névszói utótagok. Ebben a fejezetben Sauer tizenöt olyan szót-szócskát gyűjtött össze, melyek eredeti jelentésüket elvesztve képzőszerű vonásokkal rendelkeznek. Ezeknek többsége csak névszóhoz, azaz főnévhez és melléknévhez kapcsolódik. A tizenöt szóból azonban négy igenevet tartalmazó szerkezet utótagja is lehet. A négyből kettő, az *iki* 'férfi' és a *ne* 'nő' az állatnevek létrehozásában játszik szerepet, ezekkel most nem foglalkozom. A másik kettő, az oÉ, Szurg. *õt*, oD *ät* V.Vj. *ot* 'tárgy, dolog' (DEWOS 205–6, a továbbiakban OT) és a V Vj. *täŋj*, Likr. Mj. J, Trj. *täŋj*, Irt. Ni. Š *täŋa*, Kaz. *täŋi*, Sy. O. *täŋa* 'hely' (DEWOS 1408–9, a továbbiakban TAHI) sokféle funkcióban jelenik meg. Tanulmányomban ez utóbbinak a mondatbeli viselkedését vizsgálom meg. Bemutatom, hogy a TAHI névmási, melléknévi és igenévi jelzős szerkezetek utótagjaként hajlamos a grammatikalizációra, előidézheti a szerkezet főnevesülését, egy igeneves szerkezetben pedig igesülés megy végbe.

A 'hely' szó minden nyelvben meglehetősen széles szemantikai struktúrával rendelkezik. Ha értelmezni akarnánk, azt is mondhatjuk, hogy olyan fogalom, mely a térnek egy nem pontosan körülhatárolt részét jelenti. Ennek a széles szemantikai mezőnek köszönhetően a hantiban is a 'hely' szó sokféle szintaktikai funkciójú szószerkezet alkotóelemeként, sokféle jelentésben megjelenhet, és használatában a szófajváltás is megfigyelhető. Szintén a szó tág jelentése miatt a TAHI utótagú szerkezetek nemcsak konkrét helyre utalnak, hanem elvont jelentések kifejezésére is alkalmasak.

♦ A tanulmány a K 68061 jelű OTKA kutatás keretében készült.

Példáim többsége az osztják nyelv szurguti nyelvjárásából való. A szurguti nyelvjárás kutatása mostanában válik lehetővé egyrészt saját gyűjtéseim révén (a példaanyagban erre a Chr. rövidítéssel utalok), másrészt, miután újból megjelent Jeremej Ajpin két fiatalkori regénye Agrafena Peszikova szerkesztésében pontos, nyelvészeti elemzésre alkalmas transzkripcióval. A példaanyagban az MMK rövidítés a *ma maw kolantalam* (Я слушаю землю, Hallgatom a földet) című Ajpin-kisregényre utal, az ELS pedig az *ana ljal sajna* (В тени старого кедра, A nagy cirbolyafenyő árnyékában) címűre¹. Jeremej Ajpin szépirodalmi stílusú írásaiban a TAHI utótagú szerkezetek egyébként a nyelvújítás eszközévé válnak azzal, hogy alkalmasak elvont fogalmak kifejezésére. Megfigyeléseim szerint egyébként a TAHI szónak fontosabb szerepe van a keleti hanti nyelvjárások (V, Vj, Szurg.) szintaxisában és szóalkotásában, mint a nyugatiakéban. E szó vahi nyelvjárásbeli kitüntetett szerepéről Gulya János már 1966-ban értekezett (Gulya 1966).

1. Jelzős szerkezetek TAHI utótaggal

1.1 Névmás + TAHI

Az általam ismert szurguti hanti szövegekben a TAHI szó nem fordul elő magában, csak szó szerkezetben. Ennek az az oka, hogy a jelentése annyira tág, hogy a mondatba illesztéskor mindig szükség van valamilyen determinánsra, kvantorra, deskriptorra (l. Anna Wierzbicka elméletét 1996), azaz jelzőre, melynek segítségével a szó a konkrét beszédhelyezethez kapcsolható. Ez a jelző igen gyakran mutató névmás, ilyenkor a TAHI szó határozóraggal ellátva (Loc. *-na* Lat. *-a* Appr. *-nam* Abl. *-i*) névmási határozóként funkcionál:

(1) *tí táyina* 'itt', *tú táyina* 'ott', *tí táyina* 'ide', *tú táyiji* 'onnan', stb.

A TAHI absztrakciója már ezekben a szerkezetekben is megfigyelhető. A szó szerkezet utalhat időre:

(2) *it tí táyiji ar ał mən.* 'Most azóta sok év elment.' MMK 13.

A TAHI előfordulhat 'dolog, eset' jelentésben:

---

1 Cikkemben az egységesség kedvéért a cirillbetűs hanti nyelvi adatokat is latinbetűs transzkripcióban közlöm.

(3) *tí tayi manə atəma jasti.* 'Ezt (a dolgot) én apámnak elmondtam.' MMK 12.

A *műw* 'mi' kérdőszó és a TAHI ragozott alakjainak összekapcsolásával 'hol, honnan, hova' jelentésű kérdőszavak jönnek létre:

(4) *műw táyinə* 'hol', *műw táyiji* 'honnan', *műw táyina* 'hová, merre'.

Összetett mondatokban – melyek az újabb szövegekben igen gyakoriak – ezek a kérdőszavak vezetik be a vonatkozó mellékmondatokat, tulajdonképpen vonatkozó névmásként funkcionálnak:

(5) *műw tayiji pörəyələət, műw tayina jmələət, tú tayina kōyələm.*

'Ahonnan repülnek, ahova leszállnak, oda szaladok.' MMK 20.

Az absztrakció ezekben a szerkezetekben a határozórag nélküli alakokban megy végbe, a szerkezet mód- ill. okhatározói jelentést vesz fel: *műw táyi* 'hogyan, miért',

(6) *ma műw táyi jjs iryəm, jjs muútəm?*

'Hogyan (<honnan) [lenne] régi énekem, régi mesém?' Chr 70.

A *məta* 'milyen' kérdőszóval határozatlan névmások alkothatók:

(7) *məta táyinə* 'valahol', *məta táyiji* 'valahonnan', *əjməta táyija-pə* 'sehová', stb.

Ide sorolhatók az *əj* 'egy' szócskával alakult szerkezetek, melyek nemcsak helyre utalhatnak, hanem időre is:

(8) *əj táyinə os əw əw.* 'Egy helyen meg egy ló állt.' Chr. 90.

(9) *əj táyinə nəməksə.* 'Egy helyen (=egyszer) azt gondolja.' Chr. 86.

A módhatározó felé való absztrahálódás itt is megfigyelhető:

(10) *əntəmə nəməksə, məta táyia kəčəyə jəy.*

'Magában gondolja, talán valahogyan megbetegedett.' Chr. 74.

Egyéb névmásokkal is szószervezetet alkot a TAHI, pl. *pa...pa* 'egyik ... másik', *kəčəy* 'minden':

(11) *pa táyija pa* 'ide-oda', *kəčəy tayiji* 'mindenhonnan'.

1.2. Melléknév + TAHI

Egyéb névszói jelzővel viszonylag ritkán alkot szószervezetet a TAHI, ez lehet számnév (*kələm táyinə* 'három helyen, háromszor'), vagy melléknév (*əyəy tayi* 'magas hely').

A *kōw* 'hosszú', *wan* 'rövid' melléknevek mellett a TAHI nem statikus helyet jelent, hanem mozgás közben megtett utat:

(12) *sarnam pan kōw táyipa əntə mən, wan táyipa əntə mən.*

‘Tovább hosszán nem ment, röviden nem ment.’ Chr 108.

(13) *tút p̄irna mata k̄öwit táyi mənən, k̄ata j̄öwətən.*

‘Azután valamilyen hosszúságú helyet (= utat) mész, egy házhoz érkezel.’ Chr 80.

Logikus a térbeli elhelyezkedésre utaló, jelzői funkciójú szócska használata, pl. *sar* ‘elülső’, *p̄ir* ‘hátsó’, *ja* ‘alsó’:

(14) *sar táyiapə əntə arjalə, p̄ir táyiapə əntə arjalə.*

‘Elülső helyét nem látja, hátsó helyét nem látja, azaz: előre nem figyel, hátra nem figyel.’ Chr 108.

Ebben a szerkezetben a TAHI végén lévő birtokos személyrag szintén a térbeli viszonyítást szolgálja. A *sar táyia* ‘elülső helye’ illetve *p̄ir táyia* ‘hátsó helye’ kifejezések a cselekvő előtt és mögött lévő területet jelölik.

Idézett regényében Jeremej Ajpin használja az *ja táyi* ‘alsó hely’ kifejezést, mely az alvilágot jelenti. A *taləy táyi* ‘üres hely’ az ő használatában a világúrt jelenti. Az absztrakció a *pətəyəm táyi* ‘sötét hely, sötétség’ kifejezésben figyelhető meg (ELS 25).

1.3. Melléknévi igenév + TAHI

A TAHI utótagú szerkezetekben jelzőként gyakran melléknévi igenévvvel találkozunk. Az igenév lehet *-tə* képzős folyamatos, *-əm* képzős befejezett, vagy *-ləy* képzős tagadó. Az alábbi példákban a TAHI még konkrét ‘hely’ jelentésben szerepel:

(15) *wātə táyi* ‘lakóhely’ *ātə táyi* ‘fekvőhely’, *jənk wətə táyi* ‘vízvezető hely’

(16) *pa mənə táyi əntem* ‘más menő hely nincs (=nincs hova mennie)’

A befejezett melléknévi igenév előidejű cselekvésre utal:

(17) *tú jəyələ wiyəm táyija tú mən.*

‘Az emberei kiáltott helyre ment (=Oda ment, ahol az emberek kiáltottak neki).’ Chr. 76.

(18) *tú keñar k̄o ow l̄öwəl w̄ləm táyila rəkkən.*

‘A szegény ember koponyája volt (=előző, korábbi) helyére ugrott.’ Chr 96.

Tagadó, vagy fosztóképzős igenév is felvehet TAHI utótagot:

(19) *jay jəyələyə táyija p̄önlət.* ‘Ember nem járta helyre teszik.’ MMK 29.

A következő mondatban a TAHI ragozatlan alakja arra utal, hogy nem elsősorban a cselekvés helyére, hanem inkább a módjára utal:

(20) *tú kǎlək jay wuɫɫəy tayi juɣ məwərnət ɫakmin wǎɫɫi.*
'Az a sirály emberektől nem látva bottal ütve megöletik.' MMK 33.

2. Szófajváltás a TAHI utótagú szerkezetekben

2.1. A jelzős szerkezetek főnevesülése

A fenti, 1.3. pontban bemutatott példákban szabályos jelzős szerkezetekkel volt dolgunk, melyeknek előtagja melléknévi igenév, utótagja a TAHI névszó volt. A TAHI szó tág jelentésköre azonban megengedi, hogy a szerkezet jelentésváltozáson menjen keresztül. A változás iránya a konkrét helyjelentéstől az absztraktabb felé mutat, ahogyan a névmási előtagú szerkezetekben is láttuk. Az absztrahálódás több irányban történhet:

a/ a cselekvés helye > a cselekvés ideje

(21) *ajɣə wǒɫəm tayi* 'kicsiként volt hely = gyermekkor' MMK 7.

(22) *mǎki wǒɫəm tayi muɣti sarnam, tǒm wǒɫə tayinam mənəm.*

'Régen volt helyen (=múlt időn) keresztül tovább, eztán levő helyre (=jövőbe) mentem' MMK 100.

b/ a cselekvés helye > cselekvésnév (nomen actionis)

(23) *liw jistə tayia ma kǒɫa əntə wujiləm.*

'Az ő sírását én addig nem láttam.' MMK 25.

(24) *oɣ pǒstə tayi* 'fejmosás' MMK 14.

(25) *nǎm pǒntə tayi* 'névadás' MMK 66.

(25) *ma ti leɣɫə tayia kuntəɣləm* 'én a nézését érzem' MMK 100.

(26) *məɣ wurɣi jǒwəttə tayijat jəmat ɫǎɣɫəksəw.*

'Mi a varjú jövetelét nagyon vártuk.' MMK 25.

(27) *tút pǐrnə mant pǐrita jəɣ mǐrət wǒɫə tayi ilɫi.*

'Aztán engem kérdezni kezdett a népek életéről.' MMK 68.

Érdekes a *wǒɫə tayi* azaz létigenév + hely szerkezet jelentéseit közelebbről megvizsgáljunk. A (15) példában az elsődleges jelentéssel találkoztunk: *wǎɫə tǎyi* 'lakóhely'. A (22) példában az 'ott levő hely' kifejezés már nem helyre, hanem időre vonatkozik 'jövendő' jelentésben. A (27) számú példában pedig már az elvont jelenésű, 'élet' szóval fordíthatjuk a szószerkezetet. A befejezett melléknévi igenévvel alkotott szószerkezetben is megfigyelhetjük a hely > idő > elvont főnév jelentésfejlődést: a (18)

példában a *wǎlam tayi* ‘volt hely’ konkrét helyet jelöl, a (21)-ben és a (22)-ben időt, az alábbiban (28) megtörtént esetet:

(28) *jis jaɣlaw mustamin nõmsaŋkə-kǒlaŋkə wǎlam tayina nõmɬamtalaw.*

‘Őseink szépen, okosan megélt eseteire gondolunk.’ MMK 8.

A leélt és a világban nyomot hagyott élet szintén befejezett melléknévet tartalmazó szerkezetben fejeződik ki:

(29) *ma puklikem mántát kǐtǎt, liw liɬaŋkə wǎmɬɬ tayi kǐtǎ.*

‘Keresztapám meséi megmaradnak, az ő elevenen volt helye (=élete) megmarad.’ MMK 83.

Ezeket a jelentésváltozásokat a következő táblázatban lehet ábrázolni:

szószerkezet	jelentés		
	az absztrakció iránya $\longrightarrow$		
	hely	idő	cselekvésnév
<i>wǎltə tayi</i>	lakóhely	jelen, jövő	(most élt) élet
<i>wǎlam tayi</i>	korábbi hely	múlt	(leélt) élet

Néhány esetben az absztrakció a cselekvés eredményét jelentő főnév irányába mutat:

c/ a cselekvés helye > a cselekvés eredménye (nomen acti)

(30) *mǐwat liw səwɬtal tayi jǎ pǒmɬ.*

‘Miért ő a vágás helyét (=vágást) betakarta (miért takarta be a vágást).’ MMK 105.

(31) *tǐɬəs iki tú kǎr oɣ pǒnččə tayi ɬǎɣɬmin ǎmɬɬ.*

‘Hold apó a bikafej megfőttét várva ül.’ MMK 94.

(32) *wurŋi kǎntək kə səma pittə tayija nõlkiɬɬ.*

‘A varjú az ember születésének örül.’ MMK 28.

Befejezett melléknévi igenévvél:

(33) *wurŋi ma tem məya jǒɣɬmam tayija ǎtə nõlɬk.*

‘A varjú én e földre jöttömnek is örült.’ MMK 30.

Az absztrakció felső foka, amikor a ‘hely’ jelentés teljes elhomályosulásával valódi elvont főnevek jönnek létre:

d/ a cselekvés helye > elvont főnév (nomen abstracti)

(34) *ajnam tǒŋɬmtətə tayi tǒjɬɬ* ‘mindernek értelme van’ MMK 81.

2.2. A jelzős szerkezet igésülése

A szurguti nyelvjárásban a TAHI utótagú igeneves szerkezeteknek van egy másik, meglepő jelentésfejlődése is, ami ismeretlen a többi osztják nyelvjárásban. A 'cselekvés helye' jelentés lehetőséget ad olyan cselekvésre való utalásra, melynek a beszélő nem volt tanúja, csupán a nyomát (a helyét) látja. A TAHI utótagú igeneves szerkezeteknek így kialakulhat egy olyan jelentése is, mely az ún. nem szemtanúsági mód igen közeli rokona. A nem-szemtanúsági móddal (auditivus, narrativum) arra a cselekvésre utalunk, amelyet csak mások elbeszéléséből, hallomásból ismerünk. Ez a mód ismert több finnugor nyelvben, sőt az északi hantiban is, de ott más módon fejeződik ki. Az északi hantiban a személyjelölővel ellátott melléknévi igenevek igésülnek. A szurgutiban viszont ezek a személyjelezett, vagy személyjel nélküli alakok a TAHI utótaggal együtt fejezik ki az 'úgy tűnik' jelentést. A jelentésfejlődés világos:

(35) *tú imi kuntintə kiamaa táyi.*

'Az anyó régen felkelt helye → Úgy látszik, az anyó régen felkelt.' Chr. 74.

Nem harmadik személyű cselekvéshordozóval még erősebb a szerkezet igei jellege:

(36) *kõw arə, kõw mánit' antə tuwma táyi!*

'Úgy látszik, nem hoztál hosszú éneket, hosszú mesét. (Szó szerint:

Hosszú ének, hosszú mese nem hoztad hely!)' Chr. 76.

Az esetek többségében – érthető módon – befejezett melléknévi igenevekkel találkozunk, de előfordul folyamatos is:

(37) *ma ajpa litə puləli os tət wāntaa táyi.*

'Úgy látszik, van itt nekem egy ehető falatocska.' Chr. 78.

Egy korábbi tanulmányomban (1999: 13) így kommentáltam ezt az esetet: „Mondattani szempontból az az érdekes helyzet áll elő, hogy a névutós igenévi szerkezet egyértelműen állítmányi funkcióba, a verbum finitum helyére kerül. Ha viszont a TAHI utótagot ezekben a szerkezetekben nem tekintjük névutónak, hanem módosítószónak, olyannak, mint például az *õləŋ* conjunctivusi módosítószót, akkor a személyragos igenév igésül”. Tehát az igenév (+Px) + TAHI szerkezetet igésült alaknak kell felfognunk.

3. Tanulságok, a kutatás további irányjai

A melléknévi igenevek (participiumok) főnevesítésének illetve igésítésének az igénye feltehetőleg egyidős magukkal az igenevekkel. Az igei vonzatokat megőrzött, de a mondatban mégis névszóra (melléknévre) jellemző, jelzői funkciót betöltő szóalak mindkét szófajhoz kötődik, és történetileg annak a nyelvállapotnak az emlékét is őrzi, amikor még nem különült el egymástól az ige és a névszó kategóriája. A nyelvfejlődés mai szintjén azonban morfológiai jellemzői világosan elkülönítik az igenevet mind az igétől, mind a névszótól, miközben szemantikailag és szintaktikailag mindkettőhöz kapcsolódik.

A szurguti nyelvjárásban is a melléknévi igenév alaphelyzetben jelzői funkciót tölt be, jelzős szerkezet előtagja, pl. *arəy tutə ʁo* 'ének hozó ember', *wōnta jūwəm jəy* 'erdőbe jött emberek'. Birtokos személyraggal és határozóraggal, vagy névutóval ellátva határozói funkciót is betölthet, pl. *tú məntamə* 'így mentemben', *jəʁə ʎəŋmələ* 'miután belépett', de ilyenkor nem beszélünk szófajváltásról. Előfordul azonban, hogy az igenév állítmányi helyzetbe kerül, és akkor a finit igékhez válik hasonlóvá. Ez a nyugati nyelvjárásokban gyakori, a keletiekben csak az éneknyelvben lehetséges. Hasonlóképpen előfordulnak az igenevek alanyi és tárgyi funkcióban. A birtokos személyjellel ellátott igenév főnevesülése ha ritkán is, de előfordul, pl. *soččəl seřəl* 'lépese hallatszik', *ja tōrəm məmməm əntə wujəm* 'alsó világba mentemet nem láttam'. Sokkal gyakoribb azonban, hogy az igenévi előtagú jelzős szerkezet tölt be alanyi és tárgyi funkciót. Ha ezeknek a szerkezeteknek az utótagja olyan széles szemantikájú szó, hogy könnyen elveszíti eredeti, konkrét jelentését, akkor képzővé válik, és egyetlen funkciója az lesz, hogy főnévi tulajdonságokkal ruházza föl az igenevet. Tanulmányomban egy ilyen szónak a funkcióit jártam körül.

A bevezetésben említettem Gert Sauer könyvét, az abban felsorolt képzőszerű utótagokat. Említettem azt is, hogy az OT 'tárgy, dolog' és a TAHI szavak jelennek meg gyakran igeneves szerkezetekben. Ha megvizsgáljuk az obi-ugor nyelvjárásokat, akkor azt tapasztaljuk, hogy a TAHI használati köre és elterjedtsége jóval szűkebb, gyakorlatilag a keleti nyelvjárásokra korlátozódik. Schmidt Éva 1973-ban írt szakdolgozatában meg-

állapította, hogy az északi (Kaz, Ser, Ni) nyelvjárásokra épülő irodalmi nyelvek kialakításakor nem élnek a beszélt nyelvben ritkán előforduló folyamatos melléknévi igenév + TAHI szerkezetek használatával (Schmidt 2006: 51). Ezért feltételezzük, hogy ennek a szónak a főnevesítő funkciója is újabb keletű, a nyelvjárások elkülönülése után jelent meg. A szerkezetek igésülése pedig még szűkebb területen, a szurguti nyelvjárás területén megy végbe. Nincs okunk rá, hogy ezt megőrzött régiségként tartsuk számon, feltételezve, hogy a többi nyelvjárásból kivont a TAHI utótagú szerkezetek használata nem-szemtanúsági módban. Inkább arra gondolhatunk, hogy ez a jelentésváltozás és kvázi szófajváltás csak a szurguti nyelvjárásban ment végbe.

Ezzel szemben az OT 'tárgy, dolog' szó igenévi szerkezetek utótagjaként elterjedt szerte az obi-ugor nyelvterületen, hanti és manysi nyelvjárásokban egyaránt (vö. Sauer 1967: 211, Rombandeeva 1973: 70, Riese 2001: 143 kk). Ezért feltételezhetjük, hogy az OT 'tárgy, dolog' szó már az obi-ugor alapnyelvben is megjelent igeneveket főnevesítő funkcióban. Ennek a szónak a tág szemantikája is lehetővé teszi, hogy bármely főnevet helyettesítsen, ezért igen gyakran jelenik meg tabuszavakban, betegség-, gyermek- és szellemnevekben, valamint a medveműnyelvben. Tabuszavakban való használata is régiségére utal. Új fogalmak jelölésére, elvont főnevek képzésére is kiválóan alkalmas (Widmer 2004: 132).

A Gert Sauer által felsorolt képzőszerű szavak között nem szerepelt az oÉ, oD, VVj *wer*, Szurg. *wār* 'munka, dolog', pedig az egész hanti nyelvterületen elterjedt a WER szó képzőszerű használata. Igeneves szerkezetek utótagjaként jelentése révén (tkp. a 'csinál' ige töve) elsőrendűen alkalmas cselekvésnevek és elvont főnevek képzésére. Anna Widmer a suriskari hanti bibliafordításról írt tanulmányában tizenkét *wer* utótagú neologizmust sorol fel, melyekkel a korábban ismeretlen bibliai fogalmakat fejezi ki a fordító (2004: 132). A szurguti nyelvjárásban is igen gyakori a használata. A TAHI és a WER utótagú szerkezeteket összehasonlítva az előbbiben a statikusság, állandóság dominál, az utóbbiban a tevékenység, a dinamizmus. A létigenév + WER szerkezetekben az 'élet' jelentéséhez a dolgos, munkás élet képzete kapcsolódik. Ünnepeztünk életéről szólva hanti nyelven feltétlenül ezt a szerkezetet kellene használnunk.

Irodalom

- BALANDINA M. P. 1972: [Баландина М. П.] О грамматикализации лексических элементов в обско-угорских языках. In: (ред.): Языки и фольклор народов крайнего Севера. 204–212.
- CSEPREGI Márta 1978–1979: Keleti osztják igeneves szerkezetek. Nyelvtudományi Közlemények 80: 31–53., 81: 273–301.
- CSEPREGI Márta 1998: Szurguti osztják chrestomathia. *Studia uralo-altaica Supplementum* 6. Szeged.
- CSEPREGI Márta 1999: Modalitást kifejező igenévi szerkezetek az osztjákban. In: Bakró- Nagy Marianne et al. (szerk.): Ugor Műhely. Budapesti Uráli Műhely I. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest: 9–18.
- DEWOS: Steinitz, Wolfgang 1967–1993: *Dialektologisches und etymologisches Wörterbuch der ostjakischen Sprache*, 1–15. Lieferungen, Berlin, Akademie Verlag.
- ELS: Айпин, Еремей 2003: ЭНЭЛ ЛЫХЭЛ САЙНЭ. В тени старого кедра. Санкт-Петербург, Просвещение.
- GULYA János 1964: Adalékok a nyelvi absztrakció kérdéséhez. *Nyelvtudományi Közlemények* 66: 379–384.
- HantJa: Нёмысова, Е. А. (ред.) 1988: Хантыйский язык. Ленинград, Просвещение.
- KT: Karjalainen, K. F. – Toivonen, Y. H. 1948: *Ostjakisches Wörterbuch. Lexica Societatis Fenno-Ugricae X/I–II*. Helsinki.
- ММК: Айпин, Еремей 2003: Ма мэхув қолэнтэлем. Я слушаю землю. Санкт-Петербург, Просвещение.
- RIESE, Timothy 2001: *Historische Nominalderivation des Wogulischen. (Studia Uralica 10.)* Wiesbaden.
- ROMBANDEJEVA Je. I. 1973: [Ромбандеева Е. И.] Мансийский (вогульский) язык. Москва, Наука.

- SCHMIDT Éva 2006: *Nyelv, nyelvjárás, írásbeliség, irodalom*. Schmidt Éva Könyvtár 2. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest.
- SAUER, Gert 1967: *Die Nominalbildung im Ostjakischen*. Finnisch-ugrische Studien V. Berlin.
- SIPOS Mária 2006: A hanti újságírás nyelvéről. *Folia Uralica Debreceniensia* 13. Debrecen: 103–116.
- WIDMER, Anna 2004: Az új suriskári osztják bibliafordításról. *Folia Uralica Debreceniensia* 11. Debrecen: 127–139.
- WIDMER, Anna 2005: A főnévtől a csoportnévig – a grammatikalizáció egy esete az obi-ugor nyelvekben? In: Bakró-Nagy Marianne et al. (szerk.): *Budapesti Uráli Műhely IV*: 258–268.